

եւ յառաջ կը բերեմ անոր հետեւեալ տողերը՝ նկատած Գօշի ամբողջ գործքը «Պարզ է որ մեր հեղինակը ծանօթ չէ եւ չէ ուսումնասիրել իրաւաբանական գիտութիւնը հիմնաւոր կերպով, ծանօթ չէ այդ գիտութեան մատենագրութեան հետ, ծանօթ չէ հռովմէական եւ բիւզանդական իրաւաբանութեան հետ: Բայց եւ այնպէս ոչ ոք չէ կարող պախարակել եւ դատապարտել նորան իւր բոլոր իրաւաբանական թերութիւններին եւ պակասութիւններին պատճառով, այլ պէտք է միշտ երախտապարտ լինել նորան, վասն զի նա գոնեայ հոգացել է գրով արձանագոցանել մեր ժողովրդի մէջ մնացած հինօրեայ իրաւաբանական կամ դատաստանական աւանդութիւնների եւ սովորութիւնների բեկորները: Եւ եթէ նորա Գատաստանագիրքը այժմ չէ կարող դիմանալ գիտական քննութեան իբրեւ մի իրաւաբանական երկասիրութիւն, դա մեզ համար այնու ամենայնիւ շատ թանկագին դանձ է իբրեւ միակ իրաւաբանական գրուածք ազգային մատենագրութեան մէջ: Գատաստանագրքի պակասութիւններու եւ ասով անոր արժէքին նուազման պատճառները սա երկուքն են: Նախ ինչպէս այլուր ըսինք, նա առջեւն օրինակ եւ ուսուցիչ չէ ունեցած, ինքն առաջինն է որ այսպիսի կարեւոր գործքի մը ձեւնամուխ եղած է: Երկրորդ ժամանակի պարագաները չեն թոյլատրած, որ նա այլ եւ այլ պրպտումներ ու խուլարկութիւններ ընէ: Առաջին պատճառը հանրածանօթ է, երկրորդին կը համոզուինք եթէ նկատենք անոր ժամանակաշրջանին Հայաստանի պատմական թատերաւայրն ու մանաւանդ անոր անհատական կացութիւնը:

(Շարունակելի:)

Հ. Հ. ՈՍԿԵԱՆ

ԽՍԼԵՄԸ ՀԱՅ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(Շարունակելի:)

[ԸՆԴԴԵՄ ԿՈՐՈՒՍԵԱԼ ԱԶԳԻՆ ՏԱՃԿԱՅ, ՈՐՔ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՆ ՆԵՌԻՆԵՆ, ԵՒ ՆՈՐ ՀԵԹԱՆՈՍՔ, ՀԵՐԶՈՒՆԾՈՎՆ ԱՐԻՈՍԻ ԵՒ ԿԵՐԵՆԹՈՍԻ*]

[Ն]ախ. Զի ուրանան զերրորդութիւն անձանցն¹:

Երկդ. Զբարի եւ զշար յԱստուծոյ ասեն: Երրդ. Ուրանան զմարդեղութիւն բանին: Զորդ. ԶՔրիստոս ոչ խոստովանին Աստուած, այլ մարդ սոսկ եւ փեղամբար:

Հինգդ. Զամենայն Սուրբ գիրս, այսինքն՝ զՀին եւ զՆոր կտակարանս, ոչ ընդունին:

Վեցդ. Զոմն մարդ² փեղամբար ասեն:

Եւթդ. ԶՅարութիւն մարմնական ասեն:

Ութդ. ԶՀրեշտակս եւ զհոգիս մահկանացու ասեն:

Իննդ. Անարգեն զնշան խաչին եւ զպատկերս սուրբս:

Տասնդ. Զպեղծ կենդանիս ոչ ընտրեն, այլ³ անխտիր ուտեն:

Մետասանդ.⁴ Զգինին հարամ՝ ըմբեն:

Երկսանդ.⁴ Հանապազ ջրով ողորին եւ սրբութիւն համարին:

Երեքսանդ.⁴ Կրճատեն, որ է սունաթիւն⁵:

Զորեքսանդ.⁴ Պահք ոչ ունին, ոչ զհինն եւ զնորս⁶:

Հինգսանդ.⁴ Զհայրէն⁷ ոչ ուտեն:

Վեշտանդ.⁴ Զի անօրէնք են եւ կարծեն զինքեանս օրինաւոր գող:

Եւ այլ եւս բազում հայհայութիւն⁸ ունին, զորս անարժան համարիմ յիշել. այլ այսչափ միայն ի պատասխանիս նոցա: Եւ թէպէտ ոչ գոյ բաժին հաւատացելոյ ընդ անհաւատին, եւ ոչ լուսոյ ընդ խաւարի⁹, որպէս գրէ Առա-

* Մեր օրինակն չունի ո եւ է վերնագիր: Այս վերնագիրը գրինք ըստ ԱԻ:

¹ Ա. զերրորդութիւնն անձանց:

² Ա. զՄահմետ:

³ Ա. այլ զամենայն:

⁴ Ա. Տասն եւ մի, Տասն եւ երեք, Տասն եւ Գ., Տասն եւ Գ., Տասն եւ Ե., Տասն եւ Զ.:

⁵ Ա. սունաթիւն:

⁶ Ա. ոչ զհինն եւ ոչ զնորս:

⁷ Ա. զհայրէն:

⁸ Ա. հայհայութիւնս:

⁹ Ա. ք. ունի. եւ տաճարի Աստուծոյ ընդ մահկանաց կամ մեհնեաց, որպէս ունին այլ օրինակք:]

քեալ. զի թէ մօօր կամ լեզուաւ խօսիմք ընդ նոսա, մեղանչեմք¹. Թող թէ այլ ինչ յարակցութիւն ունել կամ սէր: Այլ պատասխանել անզգամին, ըստ Սողոմոնի, վասն տգիտաց զի մի մոլորեցին զհետ կորստեան նոցա:

Եւ այսպէս պատահեցից իւրաքանչիւրոցն, 'օգնութեամբ Սուրբ Հոգոյն, որ զօրութիւն է տկարաց²:

[Ա.]

[Առաջին մոլորութիւն Այլազգեաց:]

'Եւ նախ ուրանան զերրորդութիւն անձանց, որպէս հերձուածողն Սարէլ³, եւ ասեն՝ մի Աստուած: 'Եւ առարկին նախ այսպէս. Եթէ [յ] Աստուած է ծնունդ՝ ապա եւ ապականութիւն. զի ծնունդ միոյն՝ ապականութիւն է միւսոյն. եւ այս գարշութիւն է յԱստուած. ապա՝ ոչ է յԱստուած ծնունդ⁴:

[Ա] սեմք առ այս⁵ թէ որպէս ջղջիկանն ոչ կարէ հայել ի լոյս արեգականն, այսպէս մարդկային իմացումն ոչ կարէ հայել յաստուածային լոյսն, որ է անմատոյց. եւ ոչ կարեմք հասանել բնական լուսով գիտութեան, այլ միայն լուսով հաւատոյն՝ ի Սուրբ Գրոց առաջնորդեալք: Եւ զի նոքա ոչ ունին զլոյս հաւատոյ, եւ ոչ զՍուրբ Գիրս, վասն այն ամենայն առարկութիւնք նոցա, որ է ըստ բնական գիտութեան եւ ըստ զգալի իրաց, 'ոչինչ է⁶, եղբակացուցանի յԱստուած: Եւ այս մին պատասխանիս բաւական է ամենայն առարկութեանց նոցա: Սակայն զի մի՛ տգէտ երեւեցուք, տացուք պատասխանի իւրաքանչիւրոցն⁷: Առաջնոյն ասեմք թէ յիմանալի ծնունդն

ոչ է ապականութիւն եւ ոչ փոփոխումն ինչ. զի ոչ գոյ անդ նիւթ, որ ընդ գոյ 'միոյն տեսակին¹, ապականի միւսն: Դարձեալ ասեն՝ ամենայն որ ծնանի է ժամանակաւոր. քանզի ծնունդն է փոփոխումն ինչ յոչութենէ յէութիւն, այլ Աստուած է անփոփոխելի:

Ասեմք առ այս թէ աստուածային ծնունդն ոչ է ի ներքոյ ժամանակի, այլ յաւիտենական. եւ ոչ երբեք զօրութեամբ, այլ միշտ ներգործութեամբ:

Դարձեալ ասեն՝ թէ Որդին առնու զնոյն բնութիւն Հօրն. ապա պակասի ի Հայրն, կամ լինին զանազան Աստուածք:

Ասեմք առ այս թէ ոչ է պիտոյ թէ պակասի ի Հայրն, կամ լինին զանազան Աստուածք². զի ոչ է իր մարմնական եւ նիւթական որ կարէ բաժանիլ եւ պակասիլ: Եւ զի ոչ բաժանի, ոչ լինին զանազան Աստուածք:

Դարձեալ ասեն՝ թէ Աստուած ծնաւ զԱստուած, կամ զինքն ծնաւ Աստուած, կամ զայլս. անկարելի է ումեք ծնանիլ զինքն. եւ թէ ծնաւ այլ Աստուած, ապա ուրեմն երկու են Աստուածք:

Ասեմք առ այս, թէ ոչ հաւանիմք երկոցունց: Զի թէ ասի Աստուած ծնաւ զինքն Աստուած, իմացեալ լինի թէ Հայր ծնաւ զինքն հայր. 'վասն որոյ³, յորժամ առեմք թէ Աստուած ծնաւ զԱստուած, Աստուածն իմանի անդ, 'ոչ վասն բացարձակութեան, այլ վասն անձինն Հօր⁴, որ ոչ ծնաւ զանձն իւր, այլ զանձն Որդոյ: Նայել ոչ ծնաւ զայլ Աստուած. քանզի 'յորժամ 'ա-

1 Ա. յաւելու, զի պիտի են ամենեւին եւ աւարժանք:

2 Ա. օգնականութեամբ Հոգոյն Սրբոյ, որ զօրութիւն տայ տկարաց:

3 Ա. 'Եւ նախ զառաջինն ուրանան զերրորդութիւնն անձանց. որպէս Սարէլ:

4 Ա. ունի այսպէս. 'Եւ առարկեն նախ այսպէս, եթէ ծայրագոյն պարզութիւնն ոչ կարօտանայ բազմութեան. Այլ է Աստուած ամենեւին պարզ. վասն որոյ ոչ ունի բազմութիւն անձանց: Դարձեալ՝ մի անձն պարզագոյն է քան զբազմութիւն անձանց. ապա ուրեմն այն որ է պարզագոյն՝ Աստուծոյ վայելէ:

5 Ա. ունի. 'Ըստ Արիստոտելի:

6 Ա. ոչինչ:

7 Ա. ունի. 'յաշխատասիրութենէ ոմանց վարդապետաց: Եւ շարունակէ այսպէս. Առաջնոյն ասացեալ է թէ ծայրագոյն պարզութիւնն է ընդգէմ էութեան եւ ոչ աստուածային անձանցն. քանզի աստուածային անձինքն են մի էութիւն ըստ թուոյ: Երկրորդ՝ ասացեալ է թէ միութիւն անձինքն պարզագոյն է ի ստեղծուածս եւ ոչ ի ստեղծողն. զի անձինք ստեղծուածոց թէպէտ մի էութիւն են, այլ ոչ

ըստ թուոյն: Իսկ աստուածայինքն են մի եւ նոյն ըստ թուոյն, եւ մի անձն ոչ ունի նուազ քան զերկուսն, եւ ոչ երեքն աւելի քան զմիւսն. քանզի ոչինչ յաւելնու ի յէութիւնն, բայց միայն զառեւելութիւնն: Զոր օրինակ նմանութիւնն ոչինչ յաւելու ի սպիտակութիւնն. զի թէ լինէր յաշխարհի միմիայն սպիտակ, եւ չլինէր այլ սպիտակ, այլ եւ ոչ նման. եւ եթէ լինի այն սպիտակ ոչինչ յաւելնու յառաջնոյն. բայց զի յառաջն ոչ էր նման, եւ յետոյ է նման: Դարձեալ ասեն. ի սահման անձինքն զնի գոյացութիւնն. քանզի անձն է բանական բնութեան անբաժանելի գոյացութիւն, եւ թէ երեք են անձինք, ապա եւ երեք են գոյացութիւնք: Ասեմք առ այս, թէ գոյացութիւնն ոչ գծի ի սահման անձինքն վասն բացարձակ էութեանն, այլ վասն անձինքն, որ է մի էութիւն նոյն անձինքն: Դարձեալ ասեն՝ թէ յԱստուած է ծնունդ, ապա եւ ապականութիւն, զի ծնունդ միոյն՝ ապականութիւն է միւսոյն, եւ այս գարշութիւն է յԱստուած. ապա ոչ է յԱստուած ծնունդ: Ասեմք առ այս, թէ յիմանալի ծնունդն, եւ այլն:

1 Ա. միոյ տեսակին:

2 Ա. չունի. 'կամ լինին զանազան Աստուածք, թերեւս յանուշադրութենէ զըլին:

3 Ա. վասն զի:

4 Ա. ոչ վասն բացարձակ էութեան, այլ վասն անձինքն Հօր:

սեմք,¹ այլ Աստուած՝ այլն անդ ոչ ցուցանէ զանձն, այլ զէութիւնն²։

Դարձեալ ասեն. Հայր տայ Որդոյ՝ եւ,³ զամենայն ինչ որ ունի. ապա եւ զիւր անձն, եւ այսպէս ոչ է որիշ անձն։

Ասեմք,³ թէ պարտաւք է աստ։ Զի յորժամ ասէ թէ Հայր ետ զամենայն ինչ, իմացեալ լինի վասն ծնեալ էութեան,⁴ որ է Որդի, եւ ոչ վասն անձին Հօրն։

Դարձեալ ասեն. ի Հայրն մի է Հայրու-թիւն եւ էութիւն. ապա թէ տայ զէութիւն, տայ եւ զՀայրութիւն,⁵։

Ասեմք թէ՛ Հայրութիւն եւ էութիւն,⁶ մի են ի Հայրն, այլ զանազանին ի կերպ լինելոյն. զի՛ էութիւն,⁷ Հաղորդելի է. իսկ՛ Հայրութիւն,⁸ ոչ։

Դարձեալ ասեն. թէ յորժամ Պետրոս մարդ է, Պողոս մարդ է, Մարկոս,⁹ մարդ է, ապա են երեք մարդ եւ ոչ մի¹⁰։

Ասեմք առ այս թէ ոչ է նման. զի յորժամ ասի Պետրոս մարդ է, Պողոս մարդ է, Մարկոս մարդ է,¹¹ ոչ է մի մարդկութիւն ըստ թուոյ, այլ ըստ տեսակի¹²։ Այլ յորժամ ասի, Հայր է Աստուած, Որդի՛ Աստուած, Հօգի՛ Աստուած, յերիսն մի է աստուածութիւն ըստ թուոյ։

Այժմ առարկութեամբ Հաստատեցուք, թէ՛ Երրորդութիւն,¹³ է անձանց,՝ Նախ այսպէս¹⁴։

1 «ասեմք» պակասի յԱ.ն յանու շարքութեան գրչին։

2 «է» պակասի յԱ.ն։

3 Ա. ասեմք առ այս։

4 Ա. ծնեալութեան։

5 Ա. զՀայրութիւնն։

6 Ա. Հայրութիւնն եւ էութիւնն։

7 Ա. էութիւնն։

8 Ա. Հայրութիւնն։

9 Ա. Յոհաննէս։

10 Ա. ունի. «Նշնպէս, թէ Հայր է Աստուած» Որդի Աստուած, ապա երեք են Աստուածք եւ ոչ մի։

11 Ա.ն պէտք էր ունենար Յովհաննէս մարդ է, բայց չունի. որովհետեւ քանի մը տող մոռցուեր եւ լուսանցքի վրայ գրուած է, եւ հաւանաբար այդ պատճառաւ մոռցուած է այդ անունը։

12 Ա. տեսակին։

13 Ա. երրորդութիւնն։

14 Ա. ունի. «Բնութեամբ է բարոյն Հաղորդել զինքն այլոց, որոյ (որոց)՝ պատճառ է. զի ըստ Արիստոտէլի բարի է որում ամենեքեան ցանկան. արդ՝ ընդունայն լինելը ցանկալի թէ ոչ Հաղորդել. եւ թէ բնութեամբ է բարոյն Հաղորդել զինքն. ապա ուրեմն որչափ առաւել բարի է առաւել Հաղորդել զինքն. որպէս արեգակն Հաղորդէ զլոյս իւր քան զաստեղս։ Այլ գերազայն եւ անվախճան բարի է Աստուած, եւ ոչ կարէ զբնութիւն իւր բովանդակ Հաղորդել ստեղծուածոց (ստեղծուածոց) ուրոք. զի ունին վախճան։ Ապա ուրեմն պարտ է զի գերազայն բարին յառաջ ածէր զգերագոյն բարին յինքնէն, որ լինէր Աստուած. որոյ Հաղորդէր զինքն բոլորովն, ապա ուրեմն ի յԱստուած է բազմութիւն

զի յեղելոցս ոմանք են ծննդականք, եւ ոմանք անծնունդք. եւ պատուական է ծննդականն, որպէս մարդ, քան զանծննդականն,¹ որպէս քար. այլ որ ինչ պատուական է, վայելէ առաջին սկզբանն. վասն որոյ Աստուած ծնաւ զՈրդի, զի մի պակաս՝ երեւի,² քան զծննդականն³ ստեղծուածս⁴։

Դարձեալ հրեշտակք եւ՝ մարդիկ,⁵ են պատուական էութիւնք. զի ունին բան եւ կենդանութիւն. եւ զրկեալն ի սոցանէ,⁶ անբան եւ անկենդան է. որպէս քար. այլ Աստուած է պատուական էութիւն, եւ ունի բան եւ կենդանութիւն, որ է Որդի եւ Հօգի նորին։

Դարձեալ. ամենայն բանական,⁷ ունի իմացումն, որով իմանայ զինքնէն.՝ ունի,⁸ եւ կամք, որով կամի զինքն. արդ Աստուած իմանալով զինքն ծնանի զՈրդի եւ կամելով զինքն բղխէ

անձանց. զի յառաջ ածողն եւ յառաջ ածեալն ոչ է մի անձն, թէպէտ լինի մի բարի եւ մի Աստուած։

Դարձեալ. պատուական եւ լաւագոյն է այն որ բարի է եւ զբարին առէ, եւ անվախճան որ զանվախճանն առնէ. քան զայն որ միայն բարի է եւ անվախճան, եւ ոչ առնէ. ապա թէ ոչ զօրութիւնն պատուականագոյն [է] քան զներգործութիւնն։ Այլ Աստուած է պատուականագոյն եւ լաւագոյն քան զամենայնէ, ապա ուրեմն յառաջ էած յինքնէն զանվախճան բարին, որ է Աստուած։

Դարձեալ. պարզ եւ յաւիտեական եւ անհուն ներգործութիւնն, ներգործէ յաւիտեական եւ անհուն. ապա թէ ոչ՝ ոչ լինէր զատ ներգործութիւն. ապա ուրեմն առնէ զյաւիտեական եւ զանհուն բարին։

Դարձեալ. ամենայն արարածք տրամադրեալ յերկուս պատկերս. այսինքն՝ զի ոմանք պարզ են եւ ոմանք բաղադրեալք ի նիւթոյ եւ ի տեսակէ։ Այլ արարելն ոչ է մի պատկեր, զի մի լիցի պակաս քան զարարածս եւ ոչ է երկուս՝ զի մի արարածոցս հաւասարեցի. այլ են երեք, զի լիցի բարձր քան զարարածս. եւ ոչ են չորս, զի մի լիցի բազում աստուածս։

Դարձեալ. յեղս ոմանք են պակաս եւ կատարեալ, որպէս խառնուածք, եւ ոմանք անպակաս եւ անկատար, որպէս բան մեր, եւ ոմանք անպակաս եւ կատարեալ, որպէս Աստուած։

Դարձեալ. երեք են պատճառք նիւթական, որպէս նիւթ մարմնոյ. արուեստական՝ որպէս հիւսն աթոռոյ, բնութեական, որպէս Հայր որդոյ։ Եւ զի պատճառ է Աստուած պարզիցն աննիւթապէս եւ խառնիցն արուեստարար. պարտ է գոլ նմա եւ պատճառ բնութեանպէս Որդոյ եւ Հօգոյ. զի մի գտցէ պակաս անպատճառ պատճառն յամենայն պատճառաց։

1 Ա. Դարձեալ զանծնունդ։

2 Ա. երեւեցի։

3 Ա. զծննդականն։

4 Ա. ունի. «Դարձեալ. ամենայն իր մարմին կամ անմարմին, ունի էութիւն, զօրութիւն եւ ներգործութիւն։ Եւ զի խոստովանեալ գոյ է Աստուած, ապա ուրեմն զօրութիւն իւր է Որդին, եւ ներգործութիւն՝ Հօգին Սուրբ։

5 Ա. մարդիկ։

6 Ա. ի նոցանէ։

7 Ա. որ բանական է։

8 Ա. ունի։

զՀոգի: Ապա ուրեմն եմ ի յԱստուած երեք ան-
ձինք¹:

Այլ եւ հարցանեմ. թէ Աստուած բան եւ
հոգի ունի՞ թէ ոչ. թէ չունի անբան է եւ ան-
կենդան, եւ 'կուռքն',² են որ Աստուածք կոչին
'անբան',³ եւ անկենդան: Իսկ թէ ունի, ապա
Քրիստոս է բանն Աստուծոյ. այլ եւ Հոգին Սուրբ,
որպէս ամենայն մարգարէքն վկայեն:

Իսկ թէ ասեն, արարած է բանն եւ ծնունդ:
'Պատասխանեմք թէ աստ',⁴ չորս հերձուած գոյ:
Նախ՝ զի մեր բանս ծնունդ է 'մտաց մեր',⁵ եւ
ոչ արարած: Երկրորդ՝ զի մինչ արար զբանն՝
անբան էր: Երրորդ՝ զի մասն մի արարած լինի
Աստուծոյ, եւ մասն մին արարիչ: Զորրորդ՝ զի
բանն 'ի բնութենէն',⁶ է, եւ թէ բանն արարած
է եւ բնութիւն նորա արարած է: 'Այսպէս',⁷ ոչ
խոստովանին զԱստուած արարիչ:

Այլ մարմնացեալ բանին օրինակ 'տամբ',⁸
զխօսեցեալ բանն եւ զգրեալն ի քարտիսի:

Իսկ վկայութիւն ի Սուրբ գրոց: Զի՞ Մով-
սէս ասէ, Հոգի Աստուծոյ շրջէր ի վերայ ջուրց:
Եւ Յոր 'ասէ',¹⁰ Հոգի աստուածեղէն է որ արար
զնա: Եւ Դաւիթ 'ասէ',¹⁰ Բանիւ Տեառն երկինք
'հաստատեցան',¹¹ եւ Հոգով բերանոյ նորա ա-

մենայն զօրութիւնք 'նոցա',¹ եւ Սողոմոն ասէ²,
Հոգի Տեառն ելից զտիէզերս³:

Եւ օրինակ 'միութեան եւ երրորդութեան',⁴
որպէս միտք, իմացումն եւ կամքն մի են բնու-
թեամբ եւ երեք յատկութեամբ: Դարձեալ,
Հոգին, բան եւ շունչն մի են եւ երեք: Դար-
ձեալ, մի է մարդն հոգով եւ մարմնով եւ մտք
ըստ ոմանց: Դարձեալ, մի է արեգակն եւ լոյսն
եւ ճառագայթն իւր. այսինքն՝ սպիտակ լոյսն եւ
դեղին: Դարձեալ, մի է հուրն եւ լոյսն եւ 'ջեր-
մութիւն ի նմանէ',⁵ 'Դարձեալ',⁶ մի է ծաղիկն
եւ գոյնն եւ հոտն ի նմանէ⁷: Դարձեալ, Ագամ,
Եւայ եւ Սէթ ի նմանէ. մինն ծնունդ եւ մինն ոչ,
եւ 'մի',⁸ բնութիւն երկնոյ:

Եւ այլ բազում ինչ⁹ օրինակ տամք
երրորդութեանն, իւր նեցուկ տկար մտաց
մարդկան:

Այլ նայ ինքն է անօրինակ եւ աննման, եւ
ի վեր քան զամենայն եղեալ: Ինքն ինքեան
միայն է նման, եւ Որդին միածին եւ Հոգին Սուրբ,
որում փառք յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

(Շարժանակն):

ԲԱՐԴՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

1 Ա. այլ Աստուած կամելով զինքն բղիւէ զՀոգին.
իմանալով զինքն ծնանի զՈրդի. ըստ այսմ օրինակի. զի ա-
մենայն իմացող ունի նմանութիւն ինչ յիմացեալ իրին. եւ
նմանութիւն այն կոչի բան մտաց եւ պատկեր իմացեալ իրին.
որպէս իմանալով զբար, ունիմք զնմանութիւնն ի միաս, որ
կոչի պատկեր եւ բան քարի: Այսպէս եւ Աստուած նախ
իմանալով զինքն եւ ինքեամբ զայլ. իսկ իմանալով զինքն
ծնանի զնմանութիւն իւր. եւ նմանութիւնն այն ծնեալ՝ է
պատկեր եւ բան Աստուծոյ. եւ զի յԱստուած ոչ գոյ բնաւ
պատահում. վասն այն նմանութիւնն այն եւ բան է գոյա-
ցութիւն. եւ զի Աստուած է ամենեւին պարզ. վասն այն
ծնեալ բանն այն է նոյն էութիւն եւ գոյացութիւն ծնո-
ղին. եւ զի ի մէջ ծնողին եւ ծնելոյն է առնչական հակա-
կայութիւն. վասն այն հակակայութիւնս այս պատճառէ
զանձն այլ. ապա ուրեմն պարտ է զի բանն Աստուծոյ լինէր
այլ անձն ի ծնողէն. եւ երկրորդ. անձն այն, որ է նմանու-
թիւն բնութեան ծնողին, է նոյն բնութիւն. վասն այն
կոչի Որդի:

Եւ Գարձեալ. որպէս Աստուած է իմացող, նոյնպէս
եւ կամեցող է. եւ որպէս իմանալովն զինքն յառաջ էած
զբանն. այսպէս սիրելովն զինքն՝ յառաջ էած յինքենէ զՀո-
գին Սուրբ, որ է նոյն գոյացութիւն եւ էութիւն, որ է
երեք անձն. ապա ուրեմն են պէտք յԱստուած երեք անձինք:

2 Ա. կուռք:

3 Պակասէ յԱ.ն:

4 Ա. պատասխանի. Ասմ(յ):

5 Ա. մեր մտաց:

6 Ա. ի բնութենէ:

7 Ա. եւ այսպէս:

8 Ա. տուր:

9 Պակասէ յԱ.ն:

10 Պակասէ յԱ.ն:

11 Ա. հաստատեցաւ:

1 Ա. նորա:

2 Պակասէ յԱ.ն:

3 Ա. ունի. 'Եւ թէ Սուրբ Գրոց ոչ հաւատան, այլ
ցուցից ի նոցին գրոց զվկայութիւն երկնոյ անձնաւորու-
թեանց: Նախ որ ասեն ի լեզուս իւրեանց Հայր, Որդի,
Հոգի Սուրբ, Ապ, Ընա, Ռօնալ Գըղուսա (օրինակս
ունի Դըղուսա, ինչպէս ուրիշ օրինակներ: Անշուշտ ան-
գիտութեան արդիւնք մըն է այս սխալը, կամ ձեռագրաց
մէջ Ղի եւ Դի շփութեամբ), Որդի, Հոգի, Հայր, Յիսա,
Ռօն, Ալլա:

Դարձեալ. Վալլահի, Բիլլահի, Թալլահի, Հայր,
Հոգի, Որդի: Բիսմիլահ, Ռահման, Ռահիմ: Դարձեալ.
Հայր, Որդի, Հոգի, Ալլահ (Հ)աքալար, Ալլահ Աքալար:
Դարձեալ. Հայր, Որդի, Հոգի. Այ, Լը, Ըֆ: Դարձեալ.
Ռաքանաս, Մալիքընաս, իլահընալ: Դարձեալ. Հայրաթ,
Ըլմ, Ռօնիփալ: Տեսութիւն, Բաւ, Հոգի:

Եւ ի լեզուս նոցա անձն կոչի Շաղսիաթ եւ բնու-
թիւն՝ Տապիաթ, եւ էութիւն՝ Ուադ, եւ գոյացութիւնն՝
Ջօհար:

4 Ա. միութեանն եւ երրորդութեան:

5 Ա. ջերմութիւն իւր, որպէս ի ծրագն, եւ կամ որ-
պէս երեք Լուս ի մի խառնեալ լապտեր: Դարձեալ մի բնու-
թիւն ջրոյ է. ծովն, գետն եւ աղբերն: Դարձեալ մի է ար-
ման եւ ծառն եւ պտուղն:

6 Ա. եւ կամ:

7 Ա. ունի. 'Դարձեալ, մի է խնձորն եւ հոտն եւ
համն եւ գոյնն իւր:

8 Ա. մի է:

9 Ա. ունի 'այսպիսի':